

Financial Development as a Tool to Reduce Multidimensional Poverty in Line With the General Policies of Resistance Economy

Reihaneh Asgari ¹

Habib Ansari Samani ²

Mohammad Hassan Zare ³

1. Master of Economics, Faculty of Economics, Management and Accounting, Yazd University, Yazd, Iran

2. Associate Professor, Department of Economics,, Faculty of Economics, Management and Accounting, Yazd University, Yazd, Iran (Corresponding author).

Email: ha.ansarisa@gmail.com

3. Assistant Professor, Department of Economics,, Faculty of Economics, Management and Accounting, Yazd University, Yazd, Iran

Abstract

One of the goals of the general policies of the resistance economy is to improve the income and the role of the low and middle income classes through the activation of financial resources. Therefore, the subject of this research is to evaluate the impact of financial development and its components on poverty with a multi-dimensional approach, which can show the effect of smoothing the path of activation of financial resources on empowerment in the basic dimensions of deprivation. The advantage of multidimensional poverty is that it pays attention to two quantitative (income) and qualitative dimensions of people. Since financial development has directly and indirectly reduced poverty, the effects of these two effects have been investigated using the panel data regression method. In this research, we tried to include all the countries of the world in the time period from 2000 to 2019, and if a country does not have all the variables for that time period, it will be removed from this statistical population. To examine the multidimensional poverty of the MPI data, which is the originator of the Oxford Institute of Poverty and Human Development, the financial development data is divided into nine parts, the source of which is the global development indicators, the World Bank, which includes: life insurance, non-interest income, stock market, bonds A company that reduces multidimensional poverty and non-living expenses, ATMs, overhead costs, return on bank assets and return on equity, which leads to an increase in multidimensional poverty. Keywords: financial development, multidimensional poverty, financial depth.

Keywords: Financial development, Multidimensional poverty, Financial depth

Extended abstract

Introduction

Poverty has long been recognized as a significant global challenge, but its conceptualization has evolved over time. Traditionally measured in monetary terms, poverty is now understood as a multidimensional phenomenon encompassing deprivations in education, health, and living standards. This broader perspective, introduced by the Oxford Institute for Poverty and Human Development, highlights the diverse and interconnected factors that contribute to economic and social disadvantage.

Financial development plays a crucial role in economic growth and poverty alleviation. By expanding access to financial services such as banking, credit, and insurance, financial development can empower individuals, create economic opportunities, and promote wealth distribution. However, the relationship between financial development and poverty reduction is complex. While some financial instruments contribute to reducing poverty by increasing access to resources, others may exacerbate economic disparities if financial benefits are concentrated among wealthier populations.

This study examines the impact of financial development on multidimensional poverty across different countries from 2000 to 2019. It investigates how various financial sector indicators influence poverty levels and explores the policy implications for achieving the goals of Iran's Vision Document. By analyzing data from multiple nations, this study provides insights into effective financial policies that can be applied to Iran's economic landscape to ensure inclusive growth and sustainable poverty reduction.

Methods

This study employs panel data regression analysis to examine the relationship between financial development and multidimensional poverty. The dataset includes global data from 2000 to 2019, with countries systematically selected based on data availability. The primary dependent variable is the Multidimensional Poverty Index (MPI), which measures poverty through three core dimensions:

- ❖ Education (years of schooling and school attendance)
- ❖ Health (child mortality and nutrition)
- ❖ Living Standards (access to electricity, drinking water, sanitation, flooring, cooking fuel, and asset ownership)

Financial development is represented through multiple independent variables, each capturing different aspects of the financial sector:

- ❖ Life insurance premium volume to GDP (%): Measures the extent of life insurance penetration in the economy.
- ❖ Non-life insurance premium volume to GDP (%): Indicates the prevalence of non-life insurance services.
- ❖ ATMs per 100,000 adults: Reflects financial accessibility and banking penetration.
- ❖ Bank non-interest income to total income (%): Represents the share of bank revenues derived from non-interest activities.
- ❖ Bank overhead costs to total assets: Captures the efficiency of financial institutions.
- ❖ Bank return on assets (ROA) and return on equity (ROE): Measure profitability in the banking sector.
- ❖ Stock market total value traded to GDP (%): Evaluates the role of equity markets in financial development.

- ❖ Corporate bonds to total bonds and notes outstanding (%): Assesses the role of debt markets in financial intermediation.

Control variables such as GDP per capita, inflation, government consumption, and trade openness are included to account for macroeconomic influences. The study follows methodologies from prior research on financial development and poverty reduction, employing econometric techniques such as fixed-effects and random-effects models to analyze the data.

Results and Discussion

The empirical findings reveal that financial development has both positive and negative effects on multidimensional poverty, depending on the nature of financial instruments and institutions. Key results include:

Positive Impact on Poverty Reduction:

1. Life Insurance and Social Protection: The expansion of life insurance services has a significant negative impact on multidimensional poverty, particularly in countries where insurance policies provide health and income security for low-income populations. By offering financial protection against unexpected shocks, life insurance enables poor households to maintain essential expenditures on education and healthcare.
2. Banking Accessibility (ATMs per Capita): Increased ATM availability correlates with lower poverty levels, as it enhances financial inclusion and facilitates access to banking services for underprivileged communities.
3. Non-Interest Income and Financial Diversification: Banks that generate a higher proportion of revenue from non-interest activities, such as service fees and financial consultancy, contribute to poverty reduction by broadening the range of financial products available to different economic segments.
4. Stock Market Development: A well-functioning stock market supports economic growth and job creation, thereby reducing poverty. The results indicate that a higher volume of stock market transactions relative to GDP is associated with lower multidimensional poverty levels. This suggests that policies promoting stock market participation among low-income groups—such as equity-based social programs—can yield long-term poverty alleviation benefits.

Negative Impact on Poverty:

1. Non-Life Insurance and Economic Disparities: Unlike life insurance, non-life insurance (e.g., corporate, property, and liability insurance) has a positive correlation with multidimensional poverty. This suggests that these financial products primarily benefit wealthier segments of society and do not directly contribute to reducing poverty.
2. Corporate Bonds and Income Inequality: A higher proportion of corporate bonds relative to total financial assets is linked to increased poverty. This finding aligns with concerns that capital market instruments often cater to large firms and institutional investors rather than small businesses and low-income households.
3. Banking Sector Profitability (ROA and ROE): The study finds that higher bank profitability—measured by ROA and ROE—tends to be associated with increased multidimensional poverty. This could indicate that excessive focus on profit generation leads to financial exclusion for lower-income groups.

4. Overhead Costs and Financial Barriers: High banking sector overhead costs contribute to increased poverty, as they often translate into higher service fees and lending costs, making financial products less accessible to the poor.

The mixed effects of financial development highlight the need for targeted policies that promote financial inclusion without exacerbating economic disparities. Expanding access to financial services, reducing transaction costs, and encouraging investment in human capital are essential strategies for ensuring that financial development translates into meaningful poverty reduction.

Conclusion

This study underscores the dual role of financial development in influencing multidimensional poverty. While certain financial instruments, such as life insurance and stock market expansion, contribute to poverty reduction, others—like non-life insurance and corporate bonds—may exacerbate income inequality. The findings emphasize the importance of designing financial policies that prioritize inclusivity and equitable access to financial services.

For Iran, these results offer valuable policy insights. Given the positive impact of stock market participation on poverty reduction, the government could consider expanding programs such as equity-based social assistance (e.g., distributing subsidies in the form of stock ownership). Additionally, policies should focus on improving financial accessibility for low-income groups by increasing ATM availability, supporting microfinance institutions, and reducing banking service costs.

Policymakers should also ensure that financial sector profitability does not come at the expense of financial inclusion. Encouraging socially responsible banking practices, promoting affordable credit options, and integrating financial literacy programs into poverty alleviation strategies can enhance the effectiveness of financial development in reducing multidimensional poverty.

In conclusion, financial development has the potential to serve as a powerful tool for poverty alleviation, but its benefits must be distributed equitably. By implementing policies that enhance financial accessibility and protect vulnerable populations, governments can leverage financial development to achieve sustainable and inclusive economic growth

توسعه مالی به‌عنوان ابزاری برای کاهش فقر چندبُعدی در راستای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

ریحانه عسگری^۱ ID، حبیب انصاری سامانی^۲ ID، محمدحسن زارع^۳ ID

۱. کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشکده اقتصاد، مدیریت و حسابداری، دانشگاه یزد، یزد، ایران
۲. دانشیار گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد، مدیریت و حسابداری، دانشگاه یزد، یزد، ایران (نویسنده مسئول)
Email: ha.ansarisa@gmail.com
۳. استادیار گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد، مدیریت و حسابداری، دانشگاه یزد، یزد، ایران

چکیده

یکی از اهداف سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ارتقای درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط از طریق فعال‌سازی منابع مالی است. از این‌رو موضوع این تحقیق ارزیابی تاثیر توسعه مالی و اجزای آن بر فقر با رویکرد چندبُعدی است که می‌تواند نشان‌دهنده اثر هموارکردن مسیر فعال‌سازی منابع مالی بر توانمندسازی در ابعاد اساسی محرومیت باشد. مزیت رویکرد فقر چندبُعدی در این است که به دو بُعد کمی (درآمدی) و کیفی افراد توجه می‌کند. از آنجایی که توسعه مالی به صورت مستقیم و غیر مستقیم باعث کاهش فقر شده است به بررسی اثر این دو اثر به روش «رگرسیون پنل دیتا» پرداخته شده است. در این پژوهش سعی شد تمامی کشورهای جهان در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ حضور داشته باشند و در صورتی که کشوری از این جامعه آماری حذف می‌شود که تمامی متغیرها برای آن دوره زمانی را نداشته باشد. برای بررسی فقر چندبُعدی طبق داده‌های MPI که مبتکر آن موسسه فقر و توسعه انسانی آکسفورد است داده‌های توسعه مالی به سه قسمت تقسیم می‌شود که منابع شاخص‌های توسعه جهانی، بانک جهانی است و شامل: «بیمه زندگی»، «درآمد غیر بهره‌ای»، «بازار سهام» و «وراق قرضه شرکتی» که باعث کاهش فقر چندبُعدی؛ و «بیمه غیر زندگی»، «دستگاه‌های خودپرداز»، «هزینه‌های بالاسری»، «بازده دارایی بانکی» و «بازده حقوق صاحبان سهام» است که منجر به افزایش فقر چندبُعدی می‌شود.

کلیدواژه‌ها: توسعه مالی، فقر چندبُعدی، ژرفای مالی

مقدمه و بیان مسئله

سازمان بهداشت جهانی^۱ از فقر به‌عنوان «بزرگ‌ترین قاتل جهان و بزرگ‌ترین علت بیماری» نام می‌برد، موضوع فقر در طول زمان دست‌خوش تغییراتی شده است. از جمله، تغییر آن از یک شاخص تک‌بعدی (درآمدی) به شاخصی چندبعدی است که ابتکار آن متعلق به «موسسه فقر و توسعه انسانی آکسفورد»^۲ است. این شاخص از سه بخش تحصیلات، سلامت و استانداردهای زندگی تشکیل شده که هر کدام شامل چندین متغیر می‌شود (الکایر و همکاران^۳، ۲۰۱۷). یک شخص فقیر می‌تواند نه تنها از جهت درآمدی بلکه از نظر سلامت و تغذیه، آموزش و تحصیل و یا حداقل استانداردهای زندگی نیز دچار کمبودهایی شود.

توسعه مالی فرایندی است که افراد جامعه قابلیت دسترسی ارزان‌قیمت به ابزارها، خدمات و نهادهای مالی را پیدا می‌کنند. سیستم‌های مالی به دلیل نقش مهمی که در تسریع رشد اقتصادی و هم‌زمان ایجاد فرصت‌های اقتصادی برابر و کاهش توزیع ناعادلانه درآمد و فقر دارند حائز اهمیت هستند. توسعه مالی به دو روش مستقیم و غیرمستقیم می‌تواند به کاهش فقر کمک می‌کند. تأثیر مستقیم آن از طریق فراهم کردن دسترسی آسان منابع مالی برای جمعیت فقیر است مثل فراهم کردن وام ارزان برای تأمین سرمایه بنگاه‌های کوچک که باعث ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش درآمد و کاهش فقر می‌شود. به‌عنوان مثال دیگر می‌توان به بهبود فرایندها به‌منظور امکان‌سازی سرمایه‌گذاری افراد فقیر از طریق واسطه‌های مالی در فعالیت‌های تولیدی نام برد.

تأثیر غیرمستقیم توسعه مالی بر فقر از طریق تسریع رشد اقتصادی است؛ با این همه نباید فراموش کرد که رشد اقتصادی لزوماً همراه با کاهش فقر نیست. اگر دسترسی افراد فقیر به خدمات مالی در مقایسه با سایر افراد جامعه دارای محدودیت باشد، ممکن است توسعه اقتصادی در کاهش نابرابری و فقر مؤثر نباشد (سون و کاسکون^۴، ۲۰۱۶). در این حالت هرچند توسعه مالی منجر به رشد اقتصادی شده اما به دلیل عدم بهبود توزیع درآمد یا بدتر شدن آن، فقر کاهش نمی‌یابد بلکه شاید بیشتر هم شود. می‌توان گفت که رشد اقتصادی به‌واسطه توسعه مالی از دو راه باعث کاهش فقر می‌شود؛ اول، با بهبود دسترسی فقرا به امور مالی؛ درواقع به علل نقص بازارهای

1. World Health Organization(WHO)
 2. Oxford Poverty and Human Development Initiative (OPHI)
 3. Alkire et al.2017
 4. Seven and Coskun.2016

مالی (مشکلاتی مانند عدم تقارن اطلاعاتی، هزینه‌های معامله و هزینه‌های اجرای قرارداد)؛ این احتمال وجود دارد که سرمایه افراد فقیر به پروژه‌هایی با بازده بالا جریان نیابد. اگر توسعه مالی هم‌زمان با برطرف کردن چنین نقص‌هایی باشد به کاهش فقر منجر خواهد شد. دوم، بهبود فرایندها به‌منظور استفاده از پس‌اندازهای انباشته فقرا یا گرفتن وام توسط آن‌ها برای سرمایه‌گذاری در شرکت‌های کوچک و متوسط که قطعاً افزایش اشتغال و درآمد این جمعیت و در نتیجه کاهش فقر را به دنبال خواهد داشت. بنابراین، این پرسش کماکان باقی است که آیا در مجموع توسعه مالی در کشورهای جهان توانسته به کاهش فقر با توجه به همه ابعاد آن (فقر چندبُعدی) منجر شود یا خیر. هدف این پژوهش پاسخ به این پرسش است. با توجه به اینکه موضوع کاهش فقر در اسناد بالادستی ایران (مثل سند چشم‌انداز توسعه و سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی) نیز مورد توجه ویژه قرار گرفته، نتایج این مطالعه می‌تواند درس‌های مفیدی برای اقتصاد ایران داشته باشد.

۱. پیشینه پژوهش

بوگاری^۱ (۲۰۲۱)، در مقاله «توسعه مالی، نابرابری درآمد و کاهش فقر: برخی شواهد تجربی» به بررسی رابطه بین توسعه مالی، نابرابری درآمد و کاهش فقر در نمونه‌ای از ۴۸ کشور جنوب صحرای آفریقا (SSA)، در طول دوره زمانی ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۷ به «روش تعمیم یافته لحظه‌ها»^۲ پرداخته است. نتایج حاکی از آن است که توسعه مالی، زمانی که با اعتبار بخش خصوصی و بدهی‌های نقدی همراه شود، فقر را کاهش می‌دهد. ژانگ و همکاران^۳ (۲۰۲۱)، در مقاله «کانال‌های تأثیرگذار و عملکرد توسعه مالی و کاهش فقر: شواهد جدیدی از صنعت شیلات چین» به بررسی تأثیر توسعه اقتصادی بر کاهش فقر ماهی‌گیران در چین به «روش رگرسیون فضایی»^۴ و «مدل پانل آستانه»^۵ در سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۷ پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که تأثیر غیرمستقیم بین توسعه اقتصادی، رشد اقتصادی و کاهش فقر ماهی‌گیران را تأیید کرده و شواهد تجربی همچنین از یک رابطه U شکل وارونه نامتقارن، که با فرضیه گرین وود-جووانوویچ (GJ) مرتبط است، پشتیبانی می‌کند.

1. Bogari, 2021

2. Generalized Method of Moments (GMM)

3. Zhang et al, 2021

4. State Space Model

5. Threshold Panel Model

الکایر و همکاران^۱ (۲۰۱۷)، در مقاله «اندازه‌گیری فقر چندبُعدی مزمن» به بررسی اندازه‌گیری میزان تداوم فقر چندبُعدی در طول زمان در سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۶ در شیلی به روش الکایر فوستر پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که درصد افراد فقیر مزمن و شدت آن در مناطق روستایی و غیرشهری بیشتر است.

ریوالویک^۲ (۲۰۱۷)، در مقاله «نقش توسعه مالی در کاهش فقر» به بررسی این‌که آیا توسعه اقتصادی در کاهش فقر مؤثر است یا خیر، به روش برآوردگر متغیر ابزاری^۳ در سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۵ پرداخته است. با استفاده از معیارهای جایگزین بی‌ثباتی مالی، نتایج یافته‌های موجود را به چالش می‌کشد که ممکن است میزان فقر را افزایش دهد، همچنین نتایج حتی در هنگام کنترل پول تلفن همراه، با ارائه سهم ارزشمند بیشتر در ادبیات، قوی باقی می‌مانند.

سون و کاسکون^۴ (۲۰۱۶)، در مقاله «آیا توسعه مالی نابرابری در درآمد و فقر را کاهش می‌دهد؟ مدارکی از کشورهای نوظهور» به بررسی نقش توسعه بانک‌ها و بازار سهام در کاهش نابرابری درآمد و فقر در کشورهای نوظهور به روش روش‌های داده پانل پویا^۵ در سال‌های ۱۹۸۷ تا ۲۰۱۱ پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که اگرچه توسعه مالی موجب رشد اقتصادی می‌شود؛ اما این ضرورتاً به نفع افراد با درآمد پایین در کشورهای در حال ظهور نیست. برای پیوند مالی و فقر، در می‌یابند که نه بانک‌ها و نه بازارهای سهام نقش مهمی در کاهش فقر ندارند.

بوخاتم^۶ (۲۰۱۶)، در مقاله «ارزیابی تأثیر مستقیم توسعه اقتصادی بر کاهش فقر در پانلی از کشورها با درآمد کم و متوسط» پرداخته است. به‌طور تجربی سهم مستقیم توسعه اقتصادی را در کاهش فقر در ۶۷ کشور با درآمد کم و متوسط طی دوره ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۲ ارزیابی می‌کند. هدف اصلی این مقاله شناسایی و کمی کردن کانال‌هایی است که توسعه اقتصادی از طریق آن‌ها بر فقر تأثیر می‌گذارد. نتایج به دست آمده حاکی از سهم مهم توسعه اقتصادی در کاهش فقر است و همچنین بی‌ثباتی مربوط به توسعه مالی، جمعیت فقیر را مجازات می‌کند و اثرات مثبت توسعه مالی را از بین می‌برد.

1. Alkire et al, 2017

2. Rewilak, 2017

3. Instrumental Variables

4. Seven and Coskun, 2016

5. Dynamic Panel Data

6. Bukhatem, 2016

مولانا و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله «بررسی اثرات توسعه مالی بر فقر نسبی در مناطق شهری ایران: شواهدی از الگوی رگرسیون انتقال ملایم» به بررسی اثرات توسعه مالی بر فقر در شهرهای ایران در سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۶۸ به روش رگرسیون انتقال ملایم^۱ پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که متغیر توسعه مالی در بخش بانکی اثر منفی و معنی‌داری بر فقر دارد.

راغفر و اسفندیارپور (۱۳۹۵) در مقاله «اندازه‌گیری فقر چندبُعدی در ایران» به اندازه‌گیری فقر چندبُعدی با استفاده از رویکرد آکایر و فوستر در سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که شاخص‌های فقر تا سال ۹۱ روند کاهشی و بعد از آن در سال ۹۲ روند افزایشی داشته است. علاوه بر این نتایج رگرسیون لجستیک^۲ در سال ۹۲ نشان می‌دهد که زندگی در مناطق روستایی، زن سرپرست خانوار بودن و اضافه شدن عضو خانواده باعث افزایش فقر می‌شود.

گوهری و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله «اثر توسعه مالی بر کاهش فقر با تأکید بر بخش بانکی» به بررسی اثر توسعه مالی بر کاهش فقر روش داده‌های پنل نامتوازن^۳ برای ۲۹ کشور در حال توسعه با درآمد متوسط به بالا در سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۱ پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که شاخص‌های توسعه مالی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و درآمد سرانه اثر مثبت و معنی‌داری بر کاهش فقر داشته، اما درجه باز بودن اقتصاد اثر منفی بر کاهش فقر دارد.

بررسی مطالعات پیشین نشان می‌دهد که در عمده این پژوهش‌ها به فقر تک‌بُعدی یا فقر درآمدی توجه شده است که از این جهت، جنبه نوآوری این پژوهش در جایگزینی فقر چندبُعدی است. همچنین، مطالعات فقر چندبُعدی بیشتر متمرکز در یک منطقه خاص مثلاً یک کشور یا یک استان بوده و کمتر به مطالعات بین‌کشوری پرداخته شده است. این جنبه دیگر نوآوری این پژوهش را نشان می‌دهد که به مطالعه بین‌کشوری پرداخته به‌طوری‌که سعی شده در آن تمامی کشورهای جهان در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ در مدل پژوهش وارد شوند و تنها در صورتی کشوری حذف شده که داده‌ای برای آن وجود نداشته است.

1. Smooth Transition Regression (STR)

2. Logistic Regression

3. Unbalanced Panel Data

۲. چهارچوب نظری

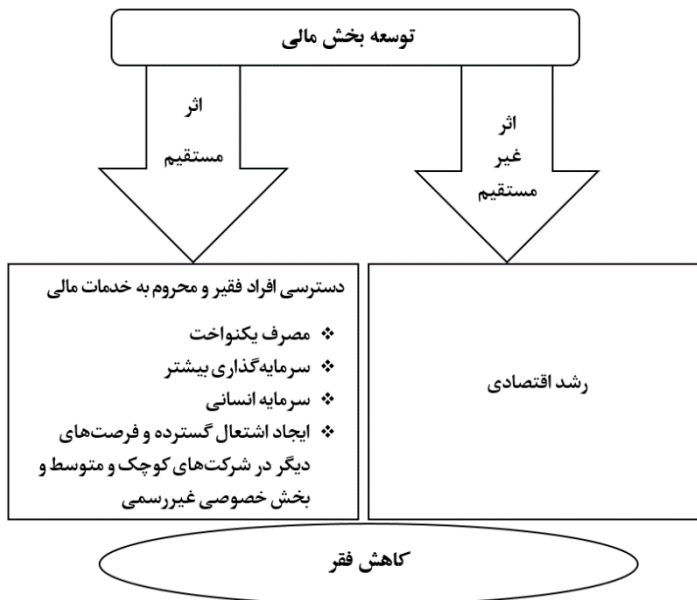
مطالعات اقتصادی چه از لحاظ نظری و چه تجربی، توسعه مالی را برای کاهش فقر مهم می‌دانند. در هر کشوری که فقر استفاده از خدمات مالی وجود دارد، دسترسی بزرگسالان به انواع مختلف خدمات مالی مناسب و استفاده مؤثر از آن‌ها با مشکل روبه‌روست. خدمات مالی در هر دو سطح خرد و کلان قابل توجه هستند. در سطح خرد، دارا بودن حساب برای ذخیره یا پس‌انداز پول و نیز خدمات مالی مرتبط با دریافت و پرداخت‌های مالی مطرح می‌شود. در سطح کلان دسترسی به اعتبارات نهادهای مالی رسمی و همچنین استفاده از محصولات بیمه رسمی مورد توجه قرار می‌گیرد. توسعه مالی می‌تواند از طریق گسترش سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی، هموار کردن (یکنواخت‌سازی) مصرف در طول زمان و مدیریت ریسک‌های مالی به کاهش فقر و نابرابری کمک کند. دسترسی به خدمات مالی رسمی به افراد این امکان را می‌دهد که نقل و انتقالات مالی را با کارایی و اطمینان بالاتری انجام دهند و نیز این امکان را برای فقرا فراهم می‌کند که از طریق سرمایه‌گذاری در آموزش و کسب و کار از فقر رهایی یابند.

مطالعات مختلفی منفعت فقرا را از توسعه مالی تأیید می‌کند (اشرف، کارلان و بین^۱، ۲۰۱۰؛ دوپاس و رابینسون^۲، ۲۰۱۳). از جمله مطالعات تجربی در این زمینه، مربوط به آمریکا است که نشان داد توسعه مالی، رشد اقتصادی را سرعت می‌بخشد و شدت رقابت و تقاضا برای نیروی کار را افزایش می‌دهد و از آنجایی که همراه با منافع بالاتری برای افرادی است که درآمد پایین‌تری دارند به یک رشد فراگیر کمک می‌کند (بک، لوین و لوکوو^۳، ۲۰۱۰). مطالعات مؤید آن است که هم‌انباشتگی بین صنعت بیمه و رشد اقتصادی در سطح خرد بیشتر از سطح کلان است (کوگلر و افقی^۴، ۲۰۰۵). به‌عنوان مثال در دسترس بودن بیمه در برابر خسارات ناشی از بلایای طبیعی، نحوه سرمایه‌گذاری خانوارهای روستایی در مزارع را تغییر می‌دهد. کشاورزان بیمه‌شده از سرمایه‌گذاری‌های گران‌قیمت‌تر و بذرهایی بهتر استفاده می‌کنند که به کاهش فقر کمک بیشتری می‌کند (کل، گاین و ویکری^۵، ۲۰۱۲). بهبود دسترسی فقرا به اعتبارات نیز آثار مثبت قابل توجهی در کاهش فقر دارد. این موضوع می‌تواند هموارسازی مصرف

1. Ashraf, Karlan & Yin
 2. Dupas & Rabinson
 3. Beck, Levine & Levkov
 4. Kugler & Ofoghi
 5. Cole, Gine & Vickery

در طول زمان را تسهیل نماید و همانند یک بیمه حقیقی عمل کند. همچنین، فعالیت‌های کارآفرینی را در قالب مشاغل کوچک و متوسط تسهیل سازد. بسیاری از مطالعات نشان از آن دارند که محدودیت دسترسی به اعتبار، مانع اساسی برای کارآفرینی و رشد اقتصادی اشتغال‌آفرین از طریق شرکت‌های کوچک و نوپاست (بانرجی و دوفلو^۱، ۲۰۰۷؛ بک و همکاران^۲، ۲۰۰۶). به‌عنوان مثال یک مطالعه در خصوص هند نشان داد که الزام بانک‌ها به ایجاد شعب روستایی به ازای ایجاد شعب در شهرها، تأثیر مثبتی بر کاهش فقر داشته است (بورگس و پانده^۳، ۲۰۰۵). مطالعه دیگر در کشور مکزیک نشان داد که افتتاح بانک‌های تجاری با تمرکز بر تأمین اعتبار برای وام‌گیرندگان با درآمد کم و متوسط، منجر به کاهش ۱/۴ درصدی بیکاری و افزایش ۷ درصدی درآمد در دو سال پس از افتتاح شده است (بروهن و لاول^۴، ۲۰۱۳). یکی از عوامل تأثیرگذار بر ایجاد نابرابری درآمد و رشد اقتصادی کُند، دسترسی نابرابر به منابع مالی است. فقر دائمی و همیشگی از نتایج کمبود دسترسی افراد به اعتبارات مالی است. مدل‌های اقتصادی نشان می‌دهند که توسعه مالی به‌صورت مستقیم از طریق کاهش محدودیت‌های اعتباری به‌وسیله ارائه خدمات بهتر و ارزان‌تر، بهبود تسهیلات سپرده و اعطای اعتبار ارائه شده و بهینه‌سازی تخصیص برای افراد فقیر و به‌صورت غیرمستقیم به‌صورت بهبود تخصیص سرمایه و تسریع رشد بر فقر تأثیر می‌گذارد. بنابراین، اثر توسعه مالی بر رشد از دو طریق است: نخست، از طریق نفوذ سیستم مالی بر شدت مبادلات و تجارت و دوم، با تخصیص فزاینده سرمایه به سرمایه‌گذاری‌های با بیشترین بهره‌وری (بوخاتم، ۲۰۱۶). توسعه واسطه‌های مالی می‌تواند به بهبود زندگی فقرا در کشورهای درحال توسعه از طریق کاهش محدودیت‌های مالی برای فعالیت‌های اقتصادی آن‌ها، انباشت سرمایه فیزیکی و انسانی و افزایش سرمایه‌گذاری‌های مالی کمک می‌کند. علاوه بر این، توسعه مالی مردم را قادر می‌سازد تا با پس‌انداز مداوم پول در مؤسسات سپرده‌گذار، هزینه‌های پیش‌بینی‌نشده را تأمین کنند (اینو^۵، ۲۰۱۸). شکل ۱ کانال‌های دوگانه اثر توسعه مالی بر فقر را نشان می‌دهد.

1. Banerjee & Duflo
2. Beck et al.
3. Burgess & pande
4. Bruhn & Love
5. Inoue

شکل ۱: اثر توسعه مالی بر فقر. منبع: اینو، ۲۰۱۸

۳. روش پژوهش

در این تحقیق از «رگرسیون پانل دیتا»^۱ استفاده شده است. کشورهای مورد بررسی همان جامعه آماری است. از همین رو این مدل شامل همه کشورهای جهان می‌شود. البته با روش نمونه‌گیری حذف سیستماتیک، کشورهایی که داده‌های کامل برای همه متغیرها آن‌ها وجود نداشته باشد، در فرایند نمونه‌گیری حذف شده و در نهایت کشورهایی که داده‌های آن‌ها برای بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ وجود داشته در نمونه باقی می‌مانند.

بر اساس مطالعات مشتاق و برونو (۲۰۱۹)، سون و کاسکون (۲۰۱۶) مدل‌های این

پژوهش به شرح زیر است:

$$HEADCOUNT_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 FD_{i,t} + \beta_2 GDPPC_{i,t} + \beta_3 INF_{i,t} + \beta_4 GC_{i,t} + \beta_5 TO_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

GDPPC (تولید ناخالص داخلی سرانه) ، INF (تورم) ، GC (مخارج دولت) و TO (باز

بودن تجاری: سهم تجارت خارجی از تولید ناخالص داخلی) متغیرهای کنترلی هستند.

متغیر HEADCOUNT (شاخص سرانه فقر چندبعدی) متغیر وابسته است و متغیر توسعه

مالی (FD) به ۹ زیر شاخص تقسیم می‌شود. متغیرهای مستقل و وابسته به ترتیب در

1. Data panel regression (DPA)

جداول ۱ و ۲ معرفی شده‌اند. در جدول (۳) نیز شاخص‌های ذیل متغیر مستقل توسعه مالی آمده است.

جدول ۱: متغیرهای مستقل

نام کامل انگلیسی	نماد	نام کامل فارسی	منبع
Financial Development	FD	توسعه مالی	شاخص‌های توسعه جهانی، بانک جهانی ۱
GDP Per Capita	GDPPC	تولید ناخالص داخلی به ازای هر نفر	
Inflation	INF	نرخ تورم	
Trade Openness	TO	باز بودن تجارت	
Government Consumption	GC	مصرف دولت	

منبع: بوخاتم، ۲۰۱۶

جدول ۲: متغیر وابسته (فقر چندبُعدی)

شاخص	ابعاد فقر
تحصیلات ^۳	سال‌های تحصیلات
	حضور کودک در مدرسه
سلامت ^۴	مرگ و میر کودکان
	تغذیه
استانداردهای زندگی ^۵	برق
	سرویس بهداشتی
	آب آشامیدنی بهبود یافته
	کف پوش
	سوخت پخت‌وپز
	مالکیت دارایی‌ها

منبع: ال‌کایر و همکاران، ۲۰۱۷

1. World Bank Data
2. Boukhatem, 2016
3. Education
4. Health
5. Living Standard

جدول ۳: متغیرهای توسعه مالی

نام کامل انگلیسی	نام کامل فارسی	منبع
Life insurance premium volume to GDP (%)	حجم حق بیمه زندگی به تولید ناخالص داخلی (درصد)	شاخص‌های توسعه جهانی، بانک جهانی
Nonlife insurance premium volume to GDP (%)	حجم حق بیمه غیرزندگی به تولید ناخالص داخلی (درصد)	
ATMs per 100,000 adults	دستگاه‌های خودپرداز به ازای هر ۱۰۰/۰۰۰ بزرگسال	
Bank noninterest income to total income (%)	درآمد غیر بهره‌ای بانک به کل درآمد (درصد)	
Bank overhead costs to total assets	هزینه‌های سربار بانک به کل دارایی‌ها (درصد)	
Bank return on assets (% , after tax)	بازده بانکی دارایی (٪ پس از کسر مالیات)	
Bank return on equity (% , after tax)	بازده حقوق صاحبان سهام بانکی (٪ پس از کسر مالیات)	
Stock market total value traded to GDP (%)	ارزش کل سهام معامله شده به تولید ناخالص داخلی (درصد)	
Nonfinancial corporate bonds to total bonds and notes outstanding (%)	اوراق قرضه شرکتی غیرمالی به کل اوراق قرضه و اسکناس‌های معوق (درصد)	

منبع: فریرا، ۲۰۲۰

همان‌طور که در جدول (۲)، آمده است شاخص فقر چندبُعدی به سه زیر شاخص اصلی تقسیم می‌شود: سلامت، آموزش و استانداردهای زندگی که به هر یک از این‌ها وزن یکسان ۱/۳ داده شده و بر اساس زیرمجموعه‌هایشان به ۱/۶ و ۱/۱۸ تقسیم می‌شوند (الکایر و همکاران، ۲۰۱۶).

نمونه آماری شامل کل کشورهای جهان است. که در نهایت پس از حذف کشورهایی که داده‌ای برای متغیرهای تحقیق نداشتند طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ در نمونه آماری تحقیق باقی ماندند.

۴. یافته‌های پژوهش

در این بخش نتایج تخمین‌های مدل تحقیق ارائه شده است. در هر بار تخمین، یکی از متغیرهای ذیل توسعه مالی (جدول ۳) به‌عنوان متغیر توسعه مالی در نظر گرفته شده است.

اندازه دولت	تولید ناخالص داخلی سرانه	تورم	باز بودن تجاری
۰/۷۳۱۴ (۰/۰۰۱۵)	-۱۲/۱۳۴۹ (۰/۰۰۰)	-۰/۴۷۳۸ (۰/۰۰۱۴)	-۰/۱۸۰۴ (۰/۰۰۰)
۰/۴۴۸۴ (۰/۰۰۱۸)	-۱۲/۱۸۳۱ (۰/۰۰۰)	-۰/۶۰۵۰ (۰/۰۰۰)	-۰/۱۶۶۷ (۰/۰۰۰)
-۰/۰۰۱۳ (۰/۹۷۷۷)	-۱۲/۷۲۷۵ (۰/۰۰۰)	۰/۱۸۸۲ (۰/۱۶۲۸)	-۰/۱۸۵۱ (۰/۰۰۱۷)
۰/۱۸۲۸ (۰/۱۲۲۹)	-۱۸/۱۶۵۶ (۰/۰۰۰)	۰/۸۸۷۱ (۰/۰۵۰۸)	-۰/۲۰۸۱ (۰/۰۰۰)
۰/۱۳۳۰ (۰/۳۸۰۵)	-۱۸/۳۱۲۱ (۰/۰۰۰)	-۰/۰۶۶۲ (۰/۱۳۳۰)	-۰/۲۰۹۹ (۰/۰۰۰)
۱۸/۹۳۶۲ (۰/۰۰۰)	-۱۸/۹۳۶۲ (۰/۰۰۰)	۰/۱۰۸۸ (۰/۰۷۲۵)	۰/۲۴۰۱ (۰/۰۰۰)
۰/۷۰۰۴ (۰/۰۳۷۵)	-۱۷/۵۰۸۹ (۰/۰۰۰)	۰/۰۸۷۵ (۰/۴۱۸)	۰/۲۴۹۸ (۰/۰۰۰)
۰/۲۵۱۱ (۰/۱۰۶۸)	-۲۰/۰۷۳۶ (۰/۰۰۰)	-۰/۰۴۴۵ (۰/۳۲۶۱)	-۰/۲۳۸۸ (۰/۰۰۰)
۰/۱۹۰۶ (۰/۰۱۰۰)	-۱۷/۳۵۲۱ (۰/۰۰۰)	-۰/۰۱۸۲ (۰/۶۶۳۰)	-۰/۱۹۲۵ (۰/۰۰۰)

آماره آزمون هاسمن	آماره آزمون چاو	آماره F	R2	عرض از میدا	توسعه مالی
۸۲۸۳۰ (۰/۱۴۱۳)	۴۱۰۶۸ (۰/۰۰۰)	۱۷/۹۸۳۹ (۰/۰۰۰)	۰/۶۵۷۲ (۰/۰۴۰۵)	۱۲۰/۳۸۴۴ (۰/۰۰۰)	۰/۱۳۱ (۰/۰۴۶)
۹۷۶۶۵ (۰/۰۸۲۱)	۴۵۸۷۵ (۰/۰۰۰)	۳۷/۹۲۷۵ (۰/۰۰۰)	۰/۶۴۳۴ (۰/۰۲۶۶)	۱۲۳/۹۸۹۴ (۰/۰۰۰)	-۰/۰۷۵۰ (۰/۰۳۴۵)
۷۲۰۹۷ (۰/۰۳۰۵۵)	۳۶۵۴۴ (۰/۰۰۰)	-۴۳/۸۳۲۸ (۰/۰۰۰)	۰/۴۱۱۱ (۰/۰۸۷۷)	۱۲۸/۳۵۱۳ (۰/۰۰۰)	۰/۰۶۶۳ (۰/۰۳۷۲)
۳۱/۹۵۳۳ (۰/۰۰۰)	۸۳۰۱۵ (۰/۰۰۰)	۰/۸۸۴۰ (۰/۰۰۰)	۰/۸۸۶۸ (۳۱۵/۳۱۱)	۱۲۷/۴۹۹۱ (۰/۰۰۰)	۰/۸۷۷۱ (۰/۰۰۰۵)
۴۰/۶۶۴۷ (۰/۰۰۰)	۸۹۱۱۶ (۰/۰۰۰)	۵۳۲/۸۹۳ (۰/۰۰۰)	-۰/۲۸۴ (۰/۰۲۶۶)	۱۷/۹۹۲۰ (۰/۰۰۰)	۰/۳۴۱۲ (۰/۰۰۰)
۳۷/۹۹۵۴ (۰/۰۰۰)	۱۰/۳۰۳۳ (۰/۰۰۰)	۰/۹۰۲۶ (۰/۰۰۰)	۰/۹۰۵۵ (۳۰/۱/۹۵۳)	۰/۰۰۰ (۰/۰۰۰)	-۰/۲۸۹۰ (-۰/۰۰۲۰)
۲۷/۹۷۱۹ (۰/۰۰۰)	۲۱/۸۰۳۱ (۰/۰۰۰)	۴۷/۰۶۷۵ (۰/۰۰۰)	۰/۵۸۹۳ (۰/۵۷۶۷)	۱۲۳/۵۱۰۶ (۰/۰۰۰)	-۰/۳۲۷۵ (۰/۰۲۵۰)
۳۷/۴۲۱۳ (۰/۰۰۰)	۷/۶۶۰۸ (۰/۰۰۰)	۴۲۹/۹۷۱۶ (۰/۰۰۰)	۰/۹۱۹۱ (۰/۹۱۷۰)	۱۸۹/۱۸۵۲ (۰/۰۰۰)	۴/۲۲۴۵ (۰/۰۰۰)
۴۷/۱۵۸۴ (۰/۰۰۰)	۱۰/۴۷۹۷ (۰/۰۰۰)	۴۶۲/۸۸۳۳ (۰/۰۰۰)	۰/۸۹۶۸ (۰/۱۸۶۷)	۱۷۹/۷۳۵۰	-۰/۱۷۰۸ (۰/۰۰۳۰)
آماره آزمون هاسمن	آماره آزمون چاو	آماره F	R2	عرض از میدا	توسعه مالی

منبع: داده‌های پژوهش

در تمامی تخمین‌ها، احتمال آماره F برابر صفر شده است که نشان‌دهنده این است که مدل‌ها به‌طور کلی معنی‌دار هستند. همچنین، ضریب‌های تعیین مدل (آماره R2) بین ۰/۴۱۱۱ تا ۰/۹۱۹۱ درصد است که بیانگر آن است که متغیرهای توضیحی این میزان از تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهند.

بر اساس نتایج به دست‌آمده، متغیرهای باز بودن تجاری، تولید ناخالص داخلی سرانه در تمامی مدل‌ها منفی و معنی‌دار است که نشان‌دهنده آن است که افزایش حجم تجارت و تولید ناخالص ملی باعث کاهش فقر چندبُعدی می‌شوند. متغیر تورم در مدل‌هایی با متغیر مستقل بازده دارایی بانکی اثر مثبت و معنی‌دار و در بازار سهام و اوراق قرضه دارای اثری منفی و معنی‌دار است که به ترتیب باعث افزایش و کاهش فقر چندبُعدی و در سایر موارد هیچ تأثیری بر فقر چندبُعدی ندارد. متغیر مخارج دولت در تخمین‌هایی با متغیر مستقل بیمه زندگی، هزینه بالاسری بانک‌ها، بازده دارایی بانکی و بازده حقوق صاحبان سهام بانکی هیچ تأثیری بر فقر چندبُعدی ندارد اما در سایر تخمین‌ها دارای اثر مثبت و معنی‌دار است که باعث افزایش فقر چندبُعدی می‌شود و در آخر متغیرهای توسعه مالی در تخمین‌هایی با متغیرهای بیمه زندگی، دستگاه خودپرداز، بازار سهام و درآمد غیر بهره‌ای اثر منفی و معنی‌دار بر فقر چندبُعدی دارند و در سایر موارد اثر مثبت و معنی‌دار داشته و باعث افزایش فقر چندبُعدی می‌شود. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بیمه‌های زندگی، دستگاه‌های خودپرداز به ازای هر ۱۰۰/۰۰۰ بزرگسال، درآمد غیربهره‌ای بانک به کل درآمد (درصد) و ارزش کل سهام معامله شده به تولید ناخالص داخلی (درصد) باعث کاهش شاخص سرانه فقر چندبُعدی می‌شوند اما سایر متغیرهای توسعه مالی باعث افزایش شاخص سرانه فقر چندبُعدی شده‌اند. بر اساس نتایج به دست آمده می‌توان گفت آن دسته از متغیرهای بانکی که اثرات مثبت آن بر زندگی تمامی اقشار تأثیر می‌گذارد، از طریق ایجاد فرصت‌های منصفانه برای دسترسی افراد به امکانات حداقلی برای زندگی موجب کاهش فقر می‌شود. اما آن بخشی از فعالیت‌های بانکی که به افزایش سپرده‌ها و میزان وام دادن آن‌ها مربوط می‌شود و اثرات آن بیشتر طبقات بالای اجتماعی را در برمی‌گیرد، موجب افزایش فقر می‌شود. این نتایج نشان داد که سودآوری بانک‌ها از محل کسب بهره، باعث افزایش فقر شده اما کسب درآمد بانک‌ها از ارائه خدمات عام‌تر منجر به کاهش فقر می‌شود.

در مورد متغیر ارزش کل بازار سهام معامله شده به تولید ناخالص داخلی (درصد) می‌توان گفت گسترش بازار سهام به معنی گسترش بخش تولیدی آن جامعه است که این منجر به افزایش اشتغال و افزایش رفاه و در نهایت منجر به کاهش فقر می‌شود. متغیر دیگر، متغیر مستقل اوراق قرضه شرکتی غیرمالی به کل اوراق قرضه و اسکناس‌های معوق (درصد) است که به دو دسته مالی و غیرمالی تقسیم می‌شود. دسته مالی به ضرر فقر است که باعث افزایش فعالیت‌های سفته‌بازی می‌شود و

فعالیت‌های غیرمالی به نفع فقرا است که با هدف تولید، از افراد وام می‌گیرند که این تولید باعث افزایش اشتغال افراد شده و منجر به کاهش فقر می‌شود.

متغیر حجم حق بیمه زندگی به تولید ناخالص داخلی باعث کاهش فقر چندبُعدی می‌شود. این بیمه شامل بیمه‌های سلامت و عمر است و از آنجایی که سلامت یکی از ابعاد اصلی فقر چندبُعدی است و در صورتی که افراد فقیر بتوانند سلامت خود را بهبود ببخشند شاخص سرانه فقر چندبُعدی کاهش خواهد یافت.

در نهایت نتایج نشان می‌دهد متغیر بیمه غیرزندگی به تولید ناخالص داخلی (درصد) باعث افزایش شاخص سرانه فقر چندبُعدی می‌شود. این بیمه شامل آتش‌سوزی، مسئولیت، شخص ثالث و کشتی است. از آنجایی که این بیمه‌ها مربوط به کسب و کار و تجارت هستند و عموماً صاحبان این بیمه‌ها اقشار ثروتمند است، افزایش این شاخص برخلاف بیمه‌های زندگی نمی‌تواند باعث کاهش فقر چندبُعدی نشده و بلکه باعث افزایش آن نیز می‌شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

این تحقیق به دنبال مطالعه تأثیر توسعه مالی بر فقر چندبُعدی به‌عنوان یک دیدگاه جدید در اندازه‌گیری فقر بوده است. نظر به اهمیت قابل توجهی که به فقر چندبُعدی و توسعه مالی در اسناد بالادستی داده شده است به نظر می‌رسد توجه به تأثیر توسعه مالی بر فقر چندبُعدی ضرورت می‌یابد. رویکرد جدید به فقر، شامل ادبیات تحقیقاتی جدید تحت عنوان فقر چندبُعدی است که فقر را شامل ابعادی مانند، سال‌های تحصیل، حضور کودک در مدرسه، مرگ و میر کودکان، تغذیه، برق، سرویس بهداشتی، آب آشامیدنی بهبودیافته، کف پوش، سوخت پخت‌وپز، مالکیت دارایی‌ها می‌داند. نظر به پیچیدگی و وسعت مفهوم توسعه مالی، انتظار می‌رود که ابعاد مختلف توسعه مالی بر فقر چندبُعدی اثرات متفاوتی بگذارند؛ در واقع اهمیت بررسی این موضوع برای سیاست‌گذاران بیشتر نمایان می‌گردد. استفاده از ابزارهای نوین تأمین مالی، سرمایه‌گذاری و بیمه را می‌تواند بر اقشار مختلف جامعه اثرات متفاوتی بگذارد و برای یک دولت اسلامی که با شعار رفع محرومیت و احقاق حقوق مستضعفان پایه‌گذاری شده، شناسایی اثرات متفاوت توسعه مالی به‌منظور جلوگیری از اثرات نامطلوب آن بر فقر، می‌تواند مؤثر باشد. بدین منظور در این پژوهش از وسیع‌ترین داده‌های بین‌المللی ممکن (سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹) و داده‌های در دسترس در تمامی کشورهای جهان استفاده شده است. نتایج این تحقیق نشان داد که متغیرهای گسترش استفاده از

«بیمه‌های زندگی»، «دستگاه‌های خودپرداز»، «سهم درآمدهای غیر بهره‌ای بانکی از کل درآمد بانکی» و «ارزش کل بازار سهام» باعث کاهش شاخص سرانه فقر چندبُعدی می‌شوند؛ اما متغیرهای توسعه استفاده از «وراق قرضه»، «میزان بازده حقوق صاحبان سهام بانکی»، «بازده دارایی بانکی»، «هزینه بالاسری بانک‌ها»، «میزان استفاده از بیمه‌های غیرزندگی» اثر مثبت و معنی‌داری بر فقر چندبُعدی دارند بدین مفهوم که فقر چندبُعدی را افزایش می‌دهند. نتایج بیانگر این است که خدمات مالی که امکان استفاده عموم مردم را از توسعه مالی فراهم می‌کند، موجب کاهش فقر چندبُعدی می‌شود اما ابعاد توسعه مالی که خدمات مالی را برای طبقات بالای جامعه فراهم می‌کند فقر چندبُعدی را بدتر می‌کند. از این‌رو شمول خدمات مالی برای همگان به‌عنوان یک رکن اساسی در تأثیرگذاری توسعه مالی بر فقر چندبُعدی شناسایی می‌شود. همچنین به سیاست‌گذار توصیه می‌شود که در اجرای برنامه‌های توسعه مالی به اثرات متفاوت ابعاد توسعه مالی توجه ویژه کند؛ به‌عنوان یک معیار کلی لازم است حاکمیت به میزان بهره‌مندی تمامی اقشار از خدمات مالی توجه کند. خدمات مالی که صرفاً برای طبقات بالای جامعه ارائه می‌شود فقر چندبُعدی را کاهش داده و کشور را از اهداف عالی اخلاق حکمرانی از جمله رفع فقر و تبعیض دور می‌کند.

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی

این مقاله حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در آماده‌سازی این مقاله مشارکت کرده‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان، در این مقاله هیچ تعارض منافی وجود ندارد.

تعهد کپی‌رایت

طبق تعهد نویسندگان، حق کپی‌رایت (cc) رعایت شده است.

References

- Alimi, A. S., & Okunade, S. O. (2020). Financial inclusion, ICT diffusion and poverty reduction: Evidence from Sub-Sahara African countries. *Asian Journal of Economics and Business*, 1(2), 139-152. https://arfjournals.com/image/32482_4_ahmed_s.pdf
- Alkire, S., & Foster, J. (2011). Understandings and misunderstandings of multidimensional poverty measurement. *The Journal of Economic Inequality*, 9(2), 289-314. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10888-011-9181-4>
- Alkire, S., & Kanagaratnam, U. (2018). Multidimensional Poverty Index Winter2017–18: Brief methodological note and results. *OPHI Methodological Notes*, 45. <https://ophi.org.uk/publications/MPI-MN-45>
- Alkire, S., Apablaza, M., Chakravarty, S., & Yalonetzky, G. (2017). Measuring chronic multidimensional poverty. *Journal of Policy Modeling*, 39(6), 983-1006. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0161893817300625>
- Alkire, S., Roche, J. M., & Vaz, A. (2017). Changes over time in multidimensional poverty: Methodology and results for 34 countries. *World Development*, 94, 232-249. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X17300256>
- Ashraf, N., Karlan, D., & Yin, W. (2010). Female empowerment: Impact of a commitment savings product in the Philippines. *World Development*, 38(3), 333-344.
- Azarbayjani, Karim; and Najafi, Zahra; and Jamali, Somayeh (2019). Investigating the effect of financial development on poverty levels: Evidence from member countries of the Islamic Conference. *Economic Policy*, 11(21), 171-194. (in Persian) https://ep.yazd.ac.ir/article_1546.html
- Banerjee, A. V., & Duflo, E. (2007). The economic lives of the poor. *Journal of economic perspectives*, 21(1), 141-167. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.21.1.141>
- Barati, Ali Akbar; Moradi, Mustafa; Joulideh, Milad; Sohrabi-Malayousef, Eideh (2019). Analysis of the multidimensional poverty situation in Iranian rural communities. *Rural Research*, 12(1), 44-61(in Persian). https://jrur.ut.ac.ir/article_80719.html?lang=fa
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Levine, R. (2006). Bank concentration, competition, and crises: First results. *Journal of banking & finance*, 30(5), 1581-1603. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378426605001044>
- Beck, T., Levine, R., & Levkov, A. (2010). Big bad banks? The winners and losers from bank deregulation in the United States. *The journal of finance*, 65(5), 1637-1667. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1540-6261.2010.01589.x>

- Bogari, A.(2011). Financial Development, Income Inequality and Poverty Alleviation: Some Empirical Evidence. *Research in Applied Economics*, 13(4).
<https://www.macrothink.org/journal/index.php/rae/article/view/19018>
- Boukhatem, J. (2016). Assessing the direct effect of financial development on poverty reduction in a panel of low-and middle-income countries. *Research in International Business and Finance*, 37, 214-230.
<https://ideas.repec.org/a/eee/riibaf/v37y2016icp214-230.html>
- Bruhn, M., & Love, I. (2014). The real impact of improved access to finance: Evidence from Mexico. *The Journal of Finance*, 69(3), 1347-1376. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jofi.12091>
- Burgess, R., & Pande, R. (2005). Do rural banks matter? Evidence from the Indian social banking experiment. *American economic review*, 95(3), 780-795.
<https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/0002828054201242>
- Cole, S., Giné, X., Tobacman, J., Topalova, P., Townsend, R., & Vickery, J. (2013). Barriers to household risk management: Evidence from India. *American Economic Journal: Applied Economics*, 5(1), 104-135.
<https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/app.5.1.104>
- Das, T. (2019). Does credit access lead to expansion of income and multidimensional poverty? A study of rural Assam. *International Journal of Social Economics*. <https://ideas.repec.org/a/eme/ijsepp/ijse-12-2017-0592.html>
- Dong, Y., Jin, G., Deng, X., & Wu, F. (2021). Multidimensional measurement of poverty and its spatio-temporal dynamics in China from the perspective of development geography. *Journal of Geographical Sciences*, 31(1), 130-148.
<https://www.geogsci.com/CN/10.1007/s11442-021-1836-x>
- Dupas, P., & Robinson, J. (2013). Why don't the poor save more? Evidence from health savings experiments. *American Economic Review*, 103(4), 1138-1171.
https://www.nber.org/system/files/working_papers/w17255/w17255.pdf
- Ekanayake, E. M., & Thaver, R. (2021). The Nexus between Financial Development and Economic Growth: Panel Data Evidence from Developing Countries. *Journal of Risk and Financial Management*, 14(10), 489. <https://www.mdpi.com/1911-8074/14/10/489>
- Ferreira, J., Coelho, A., & Moutinho, L. (2020). Dynamic capabilities, creativity and innovation capability and their impact on competitive advantage and firm performance: The moderating role of entrepreneurial orientation. *Technovation*, 92, 102061.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0166497217301335>
- Gohari, Farshid; Torabi, Mohammad Ali and Gohari, Lida (2014). Investigating the effect of financial development on poverty reduction with emphasis on the banking sector. *Development Strategy*, (43), 132-160(in Persian)
<https://media.farsnews.ir/Uploaded/Files/Documents/1394/11/27/13941127000885.pdf>

- Inoue, T. (2018). Financial development, remittances, and poverty reduction: Empirical evidence from a macroeconomic viewpoint. *Journal of Economics and Business*, 96, 59-68.
- <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0148619517302746>
- Kavya, T. B., & Shijin, S. (2020). Economic development, financial development, and income inequality nexus. *Borsa Istanbul Review*, 20(1), 80-93. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214845019302923>
- Kugler, M., & Ofoghi, R. (2005, September). Does insurance promote economic growth? Evidence from the UK. In *Money Macro and Finance (MMF) Research Group Conference (Vol. 8, pp. 1-27)*.
- <http://repec.org/mmfc05/paper8.pdf>
- Magwedere, M. R., Chisasa, J., & Marozva, G. (2022). Examining the Causal Relationship between Financial Intermediation and Poverty in Selected Developing Countries. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 12(1), 75-84. <https://www.econjournals.com/index.php/ijefi/article/view/11788>
- Molana, Seyyed Masih; Najafzadeh, Abbas; Sarlak, Ahmad; and Haji, Gholam Ali (2019). Investigating the effects of financial development on relative poverty in urban areas of Iran: Evidence from the smooth transition regression (STR) model. *Quarterly Journal of Economic Research*, 20(77), 129-162. (in Persian) https://joer.atu.ac.ir/article_12080.html
- Mushtaq, R., & Bruneau, C. (2019). Microfinance, financial inclusion and ICT: Implications for poverty and inequality. *Technology in Society*, 59, 101-154. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0160791X16300811>
- Raghfar, Hossein and Esfandiarpour, Mahdih (2015). Measuring multidimensional poverty in Iran during 2009-2013 (using the Alcair Foster method). *Economic Strategy*, 13(4), 201-233. (in Persian) https://econrahbord.csr.ir/article_103289.html
- Rewilak, J. (2017). The role of financial development in poverty reduction. *Review of development finance*, 7(2), 169-176. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879933717300891>
- Schotte, S., Zizzamia, R., & Leibbrandt, M. (2018). A poverty dynamics approach to social stratification: The South African case. *World Development*, 110, 88-103 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X18301724>
- Seven, U., & Coskun, Y. (2016). Does financial development reduce income inequality and poverty? Evidence from emerging countries. *Emerging Markets Review*, 26, 34-63. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1566014116300024>
- Tafran, K., Tumin, M., & Osman, A. F. (2020). The Power of Multidimensional Poverty in Explaining Life Expectancy: Empirical Evidence from Cross-Sectional Data of 62 Developing Countries. *Iranian*

Journal of Public Health, 49(9), 1709-1717.
<https://ijph.tums.ac.ir/index.php/ijph/article/view/13864>

- Zheng, H., Zhang, L., Wang, S., Xu, J., & Zhao, X. (2021). The affecting channels and performances of financial development and poverty reduction: new evidence from China's fishery industry. *Marine Policy*, 123, 104324.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0308597X20309714>